

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1976/77: 19

med anledning av propositionen 1976/77:100 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1977/78 till allmän försäkring m. m. jämte motioner

Utskottet behandlar i detta betänkande de under socialdepartementet bilaga 8 litt. B upptagna anslagen.

SOCIALDEPARTEMENTET

Allmän försäkring m. m.

1. Försäkringsdomstolen. Försäkringsrådet. Riksförsäkringsverket. Utskottet tillstyrker regeringens under punkterna B 1–B 3 (s. 36–42) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen

1. till *Försäkringsdomstolen* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 4 412 000 kr.,
2. till *Försäkringsrådet* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 2 057 000 kr.,
3. bemyndigar regeringen att vid riksförsäkringsverket inrätta en tjänst för byråchef i Fe 23/24,
4. till *Riksförsäkringsverket* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 90 092 000 kr.

2. Folkpensioner. Regeringen har under punkten B 4 (s. 42–46) föreslagit riksdagen att till folkpensioner för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 20 250 000 000 kr.

Motionerna

I detta sammanhang behandlas motionerna

1976/77:136 av herr Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen hos riksförsäkringsverket begär utarbetande av enhetliga regler för utbetalning av vårdbidrag och beskattning av dessa.

2. att vårdbidragen till föräldrar med svårt handikappat barn höjs till en summa motsvarande 30 000 kr..

1976/77:184 av herr Werner m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen uttalar att pensionsförbättringarna för landets pensionärer som målsättning bör ha en höjning av utgående pensionsförmåner till 65 % av den genomsnittliga industriarbetarinkomsten.

2. att riksdagen beslutar att i syfte att mildra eftersläpningen av kompensationen för inträffade prisstegringar nuvarande regler ändras så att basbeloppet omräknas då den inträffade förändringen av det allmänna prisläget uppgår till 2 % mot f. n. 3 %, och anta följande förslag till ändring i 1 kap. 6 § Lagen om allmän försäkring.

1 *Riksdagen 1976/77. II saml. Nr 19*

Nuvarande lydelse

Motionärernas förslag

1 kap.

6 §

Inom den allmänna ----- av ett basbelopp.
 Basbeloppet fastställs ----- i september 1957.

Ändring av nämnda tal må ej för-
 anleda ändring av basbeloppet, med
 mindre talet stigit eller nedgått med
 minst *tre* procent sedan närmast fö-
 regående ändring av basbeloppet
 vidtogs. Det sålunda beräknade bas-
 beloppet avrundas till närmaste
 hundratal kronor.

Ändring av nämnda tal må ej för-
 anleda ändring av basbeloppet, med
 mindre talet stigit eller nedgått med
 minst *två* procent sedan närmast fö-
 regående ändring av basbeloppet
 vidtogs. Det sålunda beräknade bas-
 beloppet avrundas till närmaste
 hundratal kronor.

3. att riksdagen beslutar att från och med 1 januari 1978 grundpensionen för ensamstående höjs från f. n. 95 till 99 % av basbeloppet och från 77,5 till 84,5 % av basbeloppet för vardera av två pensionsberättigade makar och antar följande förslag till ändring i 5 kap. 2 § Lagen om allmän försäkring.

5 kap.

2 §

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket samt 3 och 4 §§ sägs, för år räknat *nittiofem* procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *sjuttiosju och en halv* procent av basbeloppet.

Ålderspension utgör, där ej annat följer av vad i andra stycket samt 3 och 4 §§ sägs, för år räknat *nittionio* procent eller, för gift försäkrad vars make åtnjuter folkpension i form av ålderspension eller förtidspension eller äger rätt till pension enligt 1 § första stycket, *åttiofyra och en halv* procent av basbeloppet.

1976/77:254 av herr Larsson i Vänersborg m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen uttalar sig för generösare bestämmelser för rätt till handikappersättning till de psoriasis sjuka.

1976/77:345 av herr Gahrton (fp) vari hemställs

1. att riksdagen begär att regeringen låter pensionsorganisationerna få representation i indexnämnden,

2. att riksdagen begär att regeringen vidtar åtgärder för att garantera pensionärerna medverkan vid fördelningen av folkhushållets tillgångar,

3. att riksdagen beslutar överlämna motionen i övrigt till pensionskommittén och 1972 års skatteutredning,

1976/77:349 av fru Hörnlund m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag om att lagen om bidragsförskott ändras så att bi-

dragsförskott kan utgå till den som inte kan få barnpension, därför att han ej har svenskt medborgarskap eller ej omfattas av konvention, men som i övrigt uppfyller kraven att få sådan pension,

1976/77:465 av herr Werner m. fl (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen beslutar uttala att en ändring av reglerna enligt lagen om hustrutillägg och kommunala bostadstillägg företas, innebärande att det avdragsfria beloppet uppräknas för ensamstående pensionär till 4 000 kr. samt för ett pensionärspar till 6 000 kr..

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om att förslag enligt ovan snarast utarbetas och föreläggs riksdagen för beslut,

1976/77:677 av fru Andrén (fp) och herr Molin (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av reglerna för handikappersättning i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:682 av fru Håvik (s) och fru Hörnlund (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om att pensionskommittén får i uppdrag att skyndsamt inkomma med förslag till lagtext i enlighet med vad som anförts i motionen,

1976/77:688 av herrar Nilsson i Kristianstad (s) och Johansson i Jönköping (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en skyndsamt översyn av bestämmelserna för handikappersättning i syfte att undanröja de hinder som f. n. föreligger för att erhålla handikappersättning i enlighet med intentionerna i riksdagsbeslutet 1974,

1976/77:695 av herr Ringaby m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen måtte besluta att regeringen på lämpligt sätt gör en översyn av lagen om allmän försäkring 9 kap. 3 § och lagen om pensionstillskott 2 § och 2 a §, syftande till att förtidspensionärernas förmåner från den allmänna försäkringen skall bibehållas beloppsmässigt även efter ålderspensionens inträde,

1976/77:1071 av fru Ahrland (fp) och fru Fränkel (fp) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en plan för genomförande av lika folkpension oberoende av civilstånd,

1976/77:1074 av herrar Börjesson i Falköping (c) och Polstam (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning rörande kostnader för handikappersättning till föräldrar till döva och gravt hörselskadade barn under 16 år,

1976/77:1076 av herr Börjesson i Falköping m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om slopande av inkomstprövningen av änkepension inom folkpensioneringen,

1976/77:1298 av herr Palme m. fl. (s) vari hemställs, såvitt avser yrkandet 1, att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av reglerna för handikappersättningen.

Av yrkandena i motionen 1298 behandlar utskottet i detta betänkande endast sistnämnda yrkande. Yrkandet 2 i motionens hemställan behandlar utskottet i betänkandet SfU 1976/77:22 och yrkandet 4 i betänkandet SfU 1976/77:15. Yrkandet 3 i motionens hemställan kommer utskottet att pröva i samband med behandlingen av en till slutet av mars aviserad proposition avseende sjukförsäkringens ersättningsregler.

Utskottet

Folkpensionens grundbelopp och jämställdhet mellan gifta och ogifta i folkpensionshänseende

Ålderspension inom folkpensioneringen utgår fr. o. m. den 1 januari 1975 med 95 % av basbeloppet till ensam pensionär och med 155 % av basbeloppet till två makar som båda är pensionärer. Pensionärer med ringa eller ingen ATP har utöver grundpensionen rätt till pensionstillskott. Dessa utgår f. n. med belopp motsvarande för ålderspensionär 25 % och för förtidspensionär 50 % av basbeloppet per år. Enligt riksdagsbeslut år 1974 skall pensions-tillskotten fram till den 1 juli 1981 successivt uppräknas, så att de nämnda dag, för år räknat, utgör 45 % av basbeloppet för ålderspensionär och 90 % av samma belopp för pensionär med förtidspension.

Herr Werner m. fl. begär i motionen 184 ett riksdagsuttalande av innehåll att pensionsförbättringarna för landets pensionärer som målsättning bör ha en höjning av utgående pensionsförmåner till 65 % av den genomsnittliga industriarbetarinkomsten. Om målsättningen skall vara pensionsförmåner som står i någorlunda rimlig relation till de förvärsarbetandes inkomster, råder – menar motionärerna – uppenbarligen en anmärkningsvärd eftersläpning i standardutvecklingen för pensionärerna. Motionärerna anser det i nuläget vara mest angeläget att resurser sätts in för att höja grundpensionen och att man därvid starkare markerar inriktningen på lika pensionsförmåner oberoende av civilstånd. Höjningen bör ske fr. o. m. den 1 januari 1978 och lämpligen bestämmas till 4 % av basbeloppet för ensamstående pensionär och till 7 % av basbeloppet för vardera av två gifta pensionärer. Även fru Ahrland och fru Fränkel anser principiella skäl tala för jämställdhet mellan gifta och ogifta inom folkpensioneringen, och de yrkar därför i motionen 1071 att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till en plan för genomförande av lika folkpension oberoende av civilstånd.

Frågan om en förstärkning av grundpensionen inom folkpensioneringen prövades av riksdagen senast förra året. Socialförsäkringsutskottet erinrade därvid (SfU 1975/76:29) om de väsentliga förbättringar av folkpensionärernas ekonomiska situation som beslutades av 1974 års riksdag (prop. 1974:129, SfU 1974:32, rskr 332) och som innebar en icke oväsentlig uppräkning av såväl grundpensionen som pensionstillskotten. Vid nuvarande basbelopp om 10 700 kr. utgör folkpensionen för år räknat 10 165 kr. för ensamstående pensionär och 16 585 kr. för två gifta pensionärer tillsammans. Härtill kom-

mer pensionstillskott, som utgår med samma belopp till gifta och ogifta och som f. n. utgör 2 675 kr. om året för ålderspensionär och 5 350 för förtidspensionär. De årliga pensionstillskotten höjs fr. o. m. den 1 juli i år vid oförändrat basbelopp till 3 103 kr. för ålderspensionär och till det dubbla eller 6 206 kr. för pensionär med förtidspension.

Pensionärer som i stort sett saknar andra inkomster än folkpension och pensionstillskott har i allmänhet rätt till skattefria kommunala bostadstillägg. I dessa fall beskattas i regel inte heller folkpensionen. Härtill kommer att en pensionär, som vid sidan av folkpensionen har annan inkomst om högst 3 800 kr., vid taxeringen är berättigad till extra avdrag med så stort belopp att någon beskattningsbar inkomst inte uppkommer. Vid högre inkomster och vid förmögenhet av viss storlek avtrappas det extra avdraget successivt.

Av propositionen 1976/77:100 framgår att antalet pensionärer den 1 januari 1978 beräknas uppgå till 1 820 000 varav 1 310 000 ålderspensionärer. Även mindre uppräknings av folkpensionens grundbelopp skulle således komma att medföra mycket betydande – och i nuläget föga önskvärda – utgiftsökningar för staten.

Mot bakgrund av det anförda och då pensionskommittén enligt uppgift inom kort avser att redovisa sina överväganden i fråga om standardsäkring av pensionssystemet avstyrker utskottet bifall till kravet på en uppräknings av folkpensionens grundbelopp. Utskottet avstyrker också yrkandet om ett särskilt riksdagsuttalande avseende folkpensionsförmånernas storlek.

Genom vad utskottet nu anför anser utskottet sig ha bemött också yrkandet i motionen 1071. Riksdagen har visserligen i olika sammanhang godtagit principen att makar bör betraktas som i förhållande till varandra ekonomiskt självständiga subjekt och också gett uttryck åt den uppfattningen att principiella skäl med betydande styrka talar mot att pensionsförmåner differentieras med hänsyn till den försäkrades civilstånd. Även om riksdagen enligt utskottets mening bör vidhålla denna principiella inställning måste konstateras att ett genomförande av jämställdhet mellan gifta och ogifta i folkpensionshänseende innebär en utomordentligt kostnadskrävande reform som måste genomföras etappvis och på mycket lång sikt.

1974 års pensionsreform innebär ett betydelsefullt steg på vägen mot en utjämning av olikheterna i pensionshänseende genom den högre uppräknings av grundpensionen för gifta pensionärer. I samma utjämnande riktning verkar den successiva höjningen av pensionstillskotten vilka, som tidigare nämnts, utgår med samma belopp oavsett mottagarens civilstånd. Med hänsyn till riksdagens tidigare uttalanden kan det enligt utskottets mening förutsättas att regeringen i den utsträckning som är möjlig kommer att anpassa kommande reformförslag på pensionsområdet efter principen om lika folkpensionsförmåner för gifta och ogifta. Att på förhand upprätta en särskild plan för genomförande av jämställdhet i pensionshänseende kan enligt utskottets mening inte anses erforderligt och är med hänsyn till kostnadsaspekten knappast heller lämpligt.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall även till motionen 1071.

Beräkning av basbelopp m. m.

Basbeloppet inom den allmänna försäkringen har tillkommit för att värdet av pensionerna skall bibehållas i nivå med prisutvecklingen i samhället. Basbeloppet bygger därför på konsumentprisindex, vilket beräknas på statistiska uppgifter om prisförändringar. Basbeloppet fastställs varje månad och utgör 4 000 multiplicerat med det tal som anger förhållandet mellan konsumentprisindex under andra månaden före den som basbeloppet avser och konsumentprisindex i september 1957.

För att man skall undvika alltför täta justeringar av basbeloppet har man försett regeln om basbeloppets förändringar med en marginalspärr. Denna är uttryckt så, att en ändring av jämförelsetalet inte skall föranleda ändring av basbeloppet med mindre jämförelsetalet stigit eller gått ned med tre procent sedan närmast föregående ändring av beloppet vidtogs.

Herr Werner m. fl. anser att nuvarande takt i prisstegringarna och penningvärdeförsämringen aktualiserat en tätare reglering av basbeloppet. Enligt motionärernas mening bör basbeloppet kunna ändras redan när jämförelsetalet stigit eller gått ned med två procent efter närmast föregående ändring av beloppet, och motionärerna begär i motionen 184 lagstiftning av sådan innebörd.

Utskottet vill med anledning härav erinra om att i december 1975 motioner rörande en undersökning av pensionärernas konsumtionsmönster på riksdagens begäran överlämnades till pensionskommittén för behandling. När motioner i ämnet på nytt behandlades vid 1975/76 års riksmöte underströk utskottet (SfU 1975/76:44) angelägenheten av att utredningsarbetet bedrevs skyndsamt och utskottet lämnade också den upplysningen att kommittén med anledning av en skrivelse från Pensionärernas riksorganisation särskilt skulle komma att beröra problemen med basbeloppets beräkning. I avvaktan på resultatet av pensionskommitténs arbete bör enligt utskottets mening någon ändring av reglerna för nämnda beräkning inte ske. Utskottet avstyrker således bifall till motionen 184 i denna del.

Herr Gahrton tar i motionen 345 upp pensionärernas problem ur ett vidare perspektiv. Han anser det angeläget att pensionskommittén med förtur behandlar de frågor inom sitt arbetsområde som sammanhänger med bl. a. folkpensionens värdebeständighet. Man bör vidare – menar han – ge pensionsorganisationerna representation i indexnämnden vid statistiska centralbyrån och bereda dem möjlighet att i någon form medverka vid den årliga fördelningen av folkhushållets tillgångar. Motionären berör också folkpensionärernas beskattning. Ett absolut minimikrav bör – framhåller han – vara att den som enbart har folkpension inklusive pensionstillskott jämte en rimlig extrainkomst inte skall betala någon skatt.

Frågan om bl. a. pensionssystemets värdebeständighet ligger, som tidigare nämnts, inom pensionskommitténs utredningsuppdrag och kommittén kommer att inom kort redovisa sina överväganden i denna fråga. Även

frågan om folkpensionärernas beskattning är föremål för prövning. 1972 års skatteutredning har nämligen genom tilläggsdirektiv i november 1976 fått regeringens uppdrag att utreda denna fråga. Chefen för budgetdepartementet har nyligen som svar på en enkel fråga av motionären förklarat att han gett utredningen i uppdrag att slutföra sitt arbete före utgången av november i år. I samband därmed uttalade han den personliga meningen att det är en riktig ambition att stegvis förbättra möjligheterna att vid sidan av folkpensionen ha en viss skattefri annan inkomst. På grund av det anförda saknas enligt utskottets mening anledning biträda motionärens begäran att motion skall överlämnas till pensionskommittén och 1972 års skatteutredning.

Utskottet kan inte heller dela motionärens uppfattning att det kan anses motiverat med särskild representation för pensionärsorganisationerna i statistiska centralbyråns indexnämnd. I denna nämnd ingår f. n. ordförande, tillika planeringschef vid byrån och 11 ledamöter jämte suppleanter. Bland ledamöterna ingår representanter för konsumentverket, Kooperativa förbundet, Jordbrukets utredningsinstitut, Sveriges köpmannaförbund och samtliga större löntagarorganisationer. Såvitt utskottet kan bedöma utgör nämndens allsidiga sammansättning en betryggande garanti för att pensionärernas intressen blir vederbörligen beaktade vid nämndens ställningstaganden. Någon representation i nämnden för speciellt pensionärernas organisationer kan enligt utskottets mening därför inte anses motiverad.

Utskottet vill i övrigt hänvisa till den kartläggning av de äldres situation i dagens samhälle som f. n. pågår inom pensionärsundersökningen och som bl. a. syftar till att tillförsäkra de äldre goda levnadsbetingelser. Utskottet framhöll i sitt betänkande 1976/77:12 med anledning av en partimotion från moderaterna av delvis samma innebörd som motionen 345 att pensionärerna hade möjlighet att bl. a. genom enkätundersökningar framföra sina synpunkter i pensionärsundersökningen och att man genom denna undersökning tagit ett betydelsefullt steg mot en ökad medverkan av pensionärerna i samhällslivet. Utskottet vidhåller denna uppfattning och anser följaktligen inte att det finns anledning begära särskilda åtgärder för att garantera pensionärerna medverkan vid fördelningen av folkhushållets tillgångar.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 345.

Inkomstprövning av änkepension

För kvinnor som blivit änkor efter den 30 juni 1960 utgår folkpension i form av änkepension utan inkomstprövning. Pension till kvinnor som blivit änkor dessförinnan är däremot inkomstprövad.

I motionen 1076 yrkar herr Börjesson i Falköping m. fl. att riksdagen skall ge regeringen till känna att inkomstprövningen bör slopas. Motionärerna anser det från rättvisesynpunkt otillfredsställande att kvinnor vilka

blivit änkor före den 30 juni 1960 – ofta rör det sig om hemarbetande kvinnor utan yrkesutbildning eller ens den grundutbildning som krävs inom mindre kvalificerade yrken – inte skall ha tillgång till den ekonomiska garanti som änkepensionen utgör.

Frågan om slopande av inkomstprövningen av änkepension har prövats av riksdagen under en följd av år. Alltsedan år 1972 har riksdagen avvisat motioner i ämnet med åberopande av de utförliga – enligt utskottets mening vägande – skäl mot ett avskaffande av inkomstprövningen som anförts av pensionsförsäkringskommittén i dess slutbetänkande Familjepensionsfrågor m. m. (SOU 1971:19). Dessa har utförligt redovisats i utskottets betänkande SfU 1972:2. Mot denna bakgrund och då det, i ett läge där frågan om efterlevandepensioneringens framtida utformning är föremål för utredning inom pensionskommittén, enligt utskottet inte finns anledning att utvidga rätten till änkepension, anser utskottet sig böra avstyrka bifall till motionen 1076. Utskottet vill avslutningsvis erinra om att inkomstprövningsreglerna innebär att änkepensionen vid nuvarande basbelopp om 10 700 kr. inte i något fall är konsumerad förrän vid sidoinkomster om drygt 30 000 kr. och ofta inte är helt avtrappad förrän sidoinkomsten uppgår till ca 40 000 kr.

Kommunalt bostadstillägg

Hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension är inkomstprövade. Inkomstprövningen innebär att tillägget skall reduceras med en tredjedel av den pensionsberättigades inkomst vid sidan av folkpensionen i den mån sidoinkomsten överstiger för den som är gift 1 500 kr. och för ensamstående 2 000 kr. Som sidoinkomst räknas inte allmänt barnbidrag, socialhjälp, ATP som föranlett minskning av pensionstillskott eller barn-tillägg, livränta, som avräknats mot ATP, och understöd från anförvant.

Herr Werner m. fl. yrkar i motionen 465 med hänvisning bl. a. till att nu gällande årsinkomstgränser för inkomstprövningen fastställdes redan år 1969 att dessa gränser höjs, för ensamstående pensionär till 4 000 kr. och för ett pensionärspar till 6 000 kr.

Som motionärerna framhåller fastställdes årsinkomstgränserna för inkomstprövningen år 1969. Den reduktionsfaktor om en tredjedel som skall tillämpas i fråga om inkomster därutöver fastställdes emellertid 1974 och har tillämpats fr. o. m. den 1 januari 1975. Genom denna nya reduktionsfaktor torde otvivelaktigt de marginaleffekter som är en oundviklig följd av avtrappningsreglerna ha mildrats för pensionärer med relativt låga sidoinkomster. Frågan om de prövningsfria årsinkomstgränserna har nära samband med det arbete avseende bl. a. folkpensionärernas beskattning som f. n. bedrivs inom 1972 års skatteutredning. Denna utredning har, som tidigare nämnts, erhållit budgetministerns uppdrag att slutföra sitt arbete före utgången av november i år så att förslag kan föreläggas riksdagen under

år 1978. Avslutningsvis vill utskottet erinra om att enligt förslag i propositionen 1976/77:100 med förslag till statsbudget för budgetåret 1977/78 (bil. 16, bostadsdepartementet) möjlighet öppnas för folkpensionärer utan barn att få statskommunalt bostadsbidrag när reglerna för detta bidrag ger ett gynnsammare utfall än reglerna för kommunalt bostadstillägg till folkpension. För dem som har rätt också till kommunalt bostadstillägg till folkpension skall enligt förslaget, som särskilt gynnar pensionärer med inkomster vid sidan om folkpensionen, det statskommunala bostadsbidraget utgå som ett utfyllnadsbidrag. Förslaget kommer inom kort att behandlas av riksdagen.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 465.

Vårdbidrag

Vårdbidrag tillkommer försäkrad förälder som till huvudsaklig del ombesörjer den särskilda tillsynen och vården av handikappat barn. Bidraget ingår bland folkpensionsförmånerna. Detta i sin tur innebär att den som vårdar ett barn, för att komma i åtnjutande av vårdbidrag, måste vara svensk medborgare. I en familj där den förälder som vårdar barnet är av utländsk nationalitet kan vårdbidrag alltså i princip inte utgå. Vårdbidraget utgår allt efter tillsyns- och vårdbehovets omfattning och merutgifternas storlek med belopp motsvarande hel eller halv förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott. Bidraget är att anse som skattepliktig och pensionsgrundande inkomst.

Fru Håvik och fru Hörnlund framhåller i motionen 682 att såväl moder som fader äger rätt till föräldraförsäkring vid barns födelse och till sjukpenning vid arbetsoförmåga. En utländsk moder till svenskt barn har emellertid inte rätt till vårdbidrag, och detta upplevs – menar motionärerna – med rätta som diskriminerande. De hävdar att här i riket bosatta utlänningar bör ha samma förmåner som svenska medborgare och anser att man genom att undanta vårdbidraget från de särskilda folkpensionsförmånerna bör undanröja nuvarande olägenheter. Motionärerna begär att pensionskommittén får i uppdrag att skyndsamt inkomma med förslag till författningsändring av sådan innebörd.

Genom regeringsbeslut i november 1975 erhöll pensionskommittén tilläggsdirektiv avseende översyn av bestämmelserna om folkpensionsförmåner vid bosättning utomlands m. m. I uppdraget ingår bl. a. att förutslättningslöst pröva för- och nackdelar med en anordning i form av lagfästa minimiregler för invandrades rätt till folkpension och att därvid särskilt uppmärksamma barnpensioner och vårdbidrag för svårt handikappade barn. Chefen för socialdepartementet har i direktiven särskilt uttalat att det kan finnas skäl anlägga skilda betraktelsesätt i fråga om olika kategorier av folkpensionsförmåner.

Den av motionärerna aktualiserade frågan är således – vilket för övrigt också framgår av deras motion – redan föremål för prövning. Enligt vad

utskottet nyligen inhämtat tillhör vårdbidragsfrågan de ämnen pensionskommittén kommer att behandla i ett delbetänkande som avlämnas nu i vår. Yrkandet i motionen får härigenom anses tillgodosett, och utskottet avstyrker följaktligen bifall till densamma.

Herr Werner m. fl. begär i motionen 136 att vårdbidraget till förälder med svårt handikappat barn skall höjas till 30 000 kr. Motionärerna hemställer också att riksförsäkringsverket får i uppdrag att utarbeta enhetliga regler för utbetalning av vårdbidrag och beskattning av dessa.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att reglerna för beskattning och utbetalning av vårdbidrag skulle kännetecknas av brist på enhetlighet. Vårdbidraget är som tidigare nämnts beloppsmässigt anknutet till folkpensionen och utgår högst med belopp motsvarande hel förtidspension till ensamstående jämte pensionstillskott. I takt med att basbeloppet räknas upp och pensionstillskotten höjs påverkas således även vårdbidraget. F. n. utgör fullt bidrag närmare 1 300 kr. i månaden. Vårdbidraget är avsett som ett grundläggande försörjningsstöd och som en kompensation för att en av föräldrarna i regel måste avstå från förvärvsinkomst för att vårda det handikappade barnet. I likhet med vad som gäller i fråga om annan ersättning för utebliven inkomst har bidraget gjorts skattepliktigt för vårdnadshavaren. En följd härav är att föräldern vid beskattningen är berättigad till förvärvsavdrag. Den icke oväsentliga uppräknings av vårdbidragets belopp som ägde rum 1973 i samband med föräldraförsäkringsreformen var avsedd som en förstärkning av föräldrastödet. Det förhållandet att bidraget skall räknas som pensionsgrundande inkomst och att vårdnadshavaren är berättigad till förvärvsavdrag vid beskattningen torde också för flertalet vårdnadshavare ha inneburit en förbättring i förhållande till tidigare utgående vårdbidrag. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att familjestödsutredningen enligt sina direktiv har att bedöma erfarenheterna av reglerna om bl. a. vårdbidrag och att pensionskommittén inom kort kan väntas presentera resultatet av sina överväganden om standardsäkring av pensionssystemet.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 136.

Bidragförskott i vissa fall

För rätt till folkpension i form av barnpension krävs att barnet är svensk medborgare och bosatt i Sverige. I fråga om bidragförskott gäller inte något medborgarskapskrav. Bidragförskott kan nämligen utgå i alla de fall då vårdnadshavaren och barnet är bosatta i Sverige och någon av dem sedan minst sex månader vistats här i riket. Eftersom rätten till bidragförskott upphör när den av föräldrarna som inte har vårdnaden om barnet avlider, kan emellertid ett utländskt barn vid förälders frånfalle gå miste om både bidragförskott och barnpension.

I motionen 349 av fru Hörnlund m. fl. framhåller motionärerna att invandrabarn bör ha samma möjlighet att få barnpension som svenska barn

och begär därför förslag till författningsändring av innebörd att bidragsförskott skall tillkomma den som inte kan erhålla barnpension därför att han inte är svensk medborgare.

Av vad utskottet tidigare anfört i fråga om vårdbidrag framgår att pensionskommittén i november 1975 erhållit regeringens uppdrag att se över bestämmelserna om folkpension vid bosättning utomlands och att i samband därmed också pröva frågan om invandrares folkpensionsförmåner. Enligt direktiven bör kommittén särskilt uppmärksamma frågan om barnpensioner och vårdbidrag. Den i motionen aktualiserade frågan är således redan föremål för prövning. I avvaktan på resultatet av kommitténs arbete är utskottet inte berett medverka till den i motionen begärda lagändringen, och utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionen 349.

Handikappersättning

Före den 1 juli 1975 kunde försäkrad som komplement till ålders- eller förtidspension erhålla invaliditetstillägg med belopp motsvarande 30 % av basbeloppet per år. En förutsättning härför var att den försäkrade var ur stånd att reda sig själv och på grund härav vid upprepade tillfällen dagligen var i behov av hjälp av annan och att hjälpbehovet uppkommit innan den försäkrade fyllt 63 år. Försäkrad som fyllt 16 år och som inte åtnjöt pension var under i princip samma förutsättningar berättigad till invaliditetsersättning med 60 % eller 30 % av basbeloppet per år alltefter hjälpbehovets omfattning eller merutgifternas storlek. Ersättning utgick alltid om den försäkrade var blind och utgjorde då 60 % av basbeloppet.

I samband med 1974 års pensionsreform, varigenom bl. a. den lagstadgade pensionsåldern sänktes från 67 till 65 år, sammanfördes invaliditetstillägget och invaliditetsersättningen till en ny förmån med benämningen handikappersättning. Denna kan utgå med 30, 45 eller 60 % av basbeloppet alltefter omständigheterna i det enskilda fallet och tillkommer försäkrad som, innan han fyllt 65 år, för avsevärd tid fått sin funktionsförmåga nedsatt i sådan omfattning att han antingen i sin dagliga livsföring behöver mera tidskrävande hjälp av annan eller – för att kunna förvärvsarbeta – behöver fortlöpande hjälp av annan eller eljest till följd av handikappet får vidkännas betydande merutgifter. Ersättningen till blind utgör för tid före den månad ålderspension eller hel förtidspension börjar utgå 60 % av basbeloppet per år. Därefter utgår 30 % av basbeloppet om stödbehovet i det särskilda fallet inte ger anledning till högre ersättning. Även den som är döv eller gravt hörselskadad har en ovillkorlig rätt till handikappersättning med 30 % av basbeloppet.

Av uttalanden i propositionen 1974:129 framgår att syftet med handikappersättningen var att utvidga den tidigare rätten till invaliditetstillägg och invaliditetsersättning och att mildra de ofta rigorösa villkor som gällde för rätten att erhålla dessa förmåner. I samband med att chefen för so-

cialdepartementet den 14 januari i år besvarade en av herr Nilsson i Kristianstad framställd interpellation om vidgad rätt till handikappersättning underströk han betydelsen av att personer med olika slag av handikapp kan få ersättning för de vårdinsatser och merkostnader som följer av handikappet, och han framhöll i det sammanhanget att de fortsatta erfarenheterna fick visa om det fanns anledning att i något avseende ytterligare se över reglernas utformning.

Handikappersättningen har tagits upp i ett flertal motioner. Ett genomgående tema i fyra av dessa är att bedömningen av rätten till handikappersättningen sker alltför restriktivt. Sålunda framhåller herr Larsson i Vänersborg m. fl. i motionen 254 att personer med grava psoriasisbesvär inte kunnat erhålla handikappersättning trots att deras merkostnader på grund av sjukdomen varit stora. Motionärerna begär därför att riksdagen skall uttala sig för generösare bestämmelser när det gäller rätten till sådan ersättning till psoriasis sjuka. Liknande synpunkter framförs i motionen 677 av fru Andrén och herr Molin, som av flera skäl är starkt kritiska mot handikappersättningen i dess nuvarande utformning. De framhåller bl. a. att bestämmelserna inte medger rörelschindrade någon ökad rätt till stöd och att försäkrade med möjlighet att "skaffa sig" merkostnader på grund av handikappet och därmed också möjlighet att verifiera dessa kostnader med nuvarande bestämmelser gynnas i förhållande till andra grupper, vilkas merutgifter till följd av handikappet är så stora att de inte har råd att bekosta dem. Motionärerna påpekar också att många synskadade f. n. har svårt att få högre ersättning än 30 % av basbeloppet även om de har ledarhund och stora kostnader för denna och att inte ens exempelvis dövblinda alltid får ersättning med 60 % av basbeloppet. Motionärerna begär av dessa och andra skäl en översyn av reglerna om handikappersättning. Även herrar Nilsson i Kristianstad och Johansson i Jönköping begär med en i huvudsak likartad motivering i motionen 688 en skyndsam översyn av bestämmelserna i syfte att bringa dessa i överensstämmelse med intentionerna bakom 1974 års riksdagsbeslut. I partimotionen 1298 av herr Palme m. fl. hemställer motionärerna också om en översyn av reglerna för handikappersättning. Innan en sådan översyn kommer till stånd bör emellertid enligt motionärernas mening en genomgång av praxis ske för att man skall få en redovisning av hur reformen slagit ut i praktiken.

Motionerna 695 av herr Ringaby m. fl. och 1074 av herrar Börjesson i Falköping och Polstam innehåller yrkanden av annan art. I motionen 695 framhåller motionärerna att det inte kan anses motiverat att en blind eller på annat sätt handikappad skall mista halva sin handikappersättning eller hela det extra pensionstillskott som utgår till förtidspensionär enbart av den anledningen att han inträder i pensionsåldern, eftersom merkostnaderna p. g. a. handikappet kvarstår efter 65-årsåldern. Motionärerna begär därför en översyn av gällande bestämmelser i syfte att tillförsäkra förtidspensionärerna samma förmåner efter som före pensionsåldersinträdet. Herrar Bör-

jesson i Falköping och Polstam anser att handikappersättning bör utgå till föräldrar som vårdar döva och gravt hörselskadade barn under 16 år och hemställer att riksdagen hos regeringen begär en utredning rörande kostnaderna för en sådan utvidgning av ersättningsrätten.

Bestämmelserna om handikappersättning har, som tidigare nämnts, tillämpats sedan den 1 juli 1975. Erfarenheterna av de nya reglerna är därför ännu begränsade. På flera håll finns emellertid ett uttalat missnöje med bestämmelserna både bland de handikappade och dem som har att tillämpa lagstiftningen. Utskottet har tagit del av den praxis som hittills hunnit utbildas på området och därvid i likhet med motionärerna i motionerna 254, 677, 688 och 1298 kommit till den slutsatsen att reglerna om handikappersättning i sin nuvarande lydelse uppenbarligen inte är ägnade att tillgodose sitt syfte. Med anledning härav har utskottet vid sammanträde den 1 mars 1977 beslutat förorda en översyn av dessa regler. Kort därefter eller den 3 mars har emellertid regeringen beslutat uppdra åt riks försäkringsverket att redan före den 1 september i år lämna en redovisning av erfarenheterna av den praktiska tillämpningen av de nya lagreglerna för rätt till handikappersättning och att i samband därmed inkomma med förslag till de åtgärder som verket med anledning av dessa erfarenheter kan finna erforderliga. Härigenom får samtliga de motioner som tar upp frågor om handikappersättning anses vara i huvudsak tillgodosedda. Innan resultatet av riks försäkringsverkets kartläggning föreligger saknar riksdagen enligt utskottets mening anledning att ta närmare ställning till yrkandena i motionerna, och utskottet avstyrker följaktligen bifall till samtliga nu berörda motioner.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *uppräknig av folkpensionens grundbelopp* att riksdagen avslår motionen 1976/77:184, yrkandet 3,
2. beträffande *uttalande om folkpensionerna* att riksdagen avslår motionen 1976/77:184, yrkandet 1,
3. beträffande *plan för jämställdhet mellan gifta och ogifta i folkpensionshänseende* att riksdagen avslår motionen 1976/77:1071,
4. beträffande *omräkning av basbeloppet* att riksdagen avslår motionen 1976/77:184, yrkandet 2,
5. beträffande *representation för pensionärsorganisationerna i den s. k. indexnämnden m. m.* att riksdagen avslår motionen 1976/77:345, yrkandena 1 och 2,
6. beträffande *standardsäkring och beskattning av folkpensionen* att riksdagen avslår motionen 1976/77:345, yrkandet 3,
7. beträffande *inkomstprövning av änkepension* att riksdagen avslår motionen 1976/77:1076,
8. beträffande *inkomstprövningen av kommunalt bostadstillägg* att

- riksdagen avslår motionen 1976/77:465,
9. beträffande *vårdbidrag* att riksdagen avslår motionerna 1976/77:136 och 1976/77:682.
 10. beträffande *bidragsförskott i vissa fall* att riksdagen avslår motionen 1976/77:349,
 11. beträffande *handikappersättning* att riksdagen avslår motionerna 1976/77:254, 1976/77:677, 1976/77:688, 1976/77:695, 1976/77:1074 och 1976/77:1298, yrkandet 1.
 12. att riksdagen med bifall till regeringens under punkten B 4 framlagda förslag till *Folkpensioner* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 20 250 000 000 kr.

3. Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar. Bidrag till sjukförsäkringen. Vissa yrkesskadeersättningar m. m. Utskottet tillstyrker regeringens under punkterna B 5–B 7 (s. 46–50) framlagda förslag och hemställer att riksdagen

1. till *Ersättning till postverket för pensionsutbetalningar* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 36 300 000 kr.,
2. till *Bidrag till sjukförsäkringen* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 2 600 000 000 kr.,
3. till *Vissa yrkesskadeersättningar m. m.* för budgetåret 1977/78 anvisar ett förslagsanslag av 1 600 000 kr.

Stockholm den 16 mars 1977

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: herrar Aspling (s), Ringaby (m), Magnusson i Nennesholm (c), Karlsson i Ronneby (s), fröken Bergström (fp), fru Håvik (s), fröken Pehrsson (c), herrar Marcusson (s), Åkerlind (m), Nilsson i Kristianstad (s), Andersson i Nybro (c), Andersson i Edsbro (c), Hörnlund (c), Nilsson i Norrköping (s) och Larsson i Vänersborg (s).

Reservation

beträffande *representation för pensionärsorganisationerna i den s. k. indexnämnden m. m.* (moment 2 punkten 5 i utskottets hemställan) av fröken Bergström (fp) som anser

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "anses motiverad" bort ha följande lydelse:

I statistiska centralbyråns indexnämnd ingår f. n. ordförande, tillika pla-

neringschef vid byrån och 11 ledamöter jämte suppleanter. Bland ledamöterna ingår representanter för konsumentverket, Kooperativa förbundet, Jordbrukets utredningsinstitut, Sveriges köpmannaförbund och samtliga större löntagarorganisationer. Enligt utskottets bedömning innebär en sådan sammansättning inte någon garanti för att pensionärernas intressen blir vederbörligen beaktade vid nämndens ställningstaganden. Utskottet delar därför motionärens uppfattning att pensionärernas organisationer bör vara representerade i nämnden. Det anförda innebär att utskottet tillstyrker bifall till motionen 345 i motsvarande del.

dels att det avsnitt av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Med det" och slutar med "motionen 345." bort ha följande lydelse:

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionen 345, yrkandena 2 och 3.

och dels att utskottet under moment 2 punkten 5 bort hemställa att riksdagen med bifall till yrkandet 1 och med avslag på yrkandet 2 i motionen 1976/77:345 hos regeringen begär att pensionsorganisationerna erhåller representation i indexnämnden vid statistiska centralbyrån.

Särskilt yttrande

av herr Karlsson i Ronneby (s), fru Håvik (s), herrar Marcusson (s), Nilsson i Kristianstad (s), Nilsson i Norrköping (s) och Larsson i Vänersborg (s) som anför:

Samhällets stöd till de ofullständiga familjerna utgörs främst av bidragsförskött och barnpensioner. När bestämmelserna om bidragsförskött reformerades 1964 utformades detta stöd så att det i väsentliga delar skulle anknyta till barnpensionerna. Syftet med reformen var sålunda att få ett generellt och samordnat skydd till samtliga barn i ofullständiga familjer, eftersom det inte längre ansågs försvarbart med en åtskillnad i de båda stödformerna, beroende på om anledningen till att barnets underhåll från den ene av föräldrarna uteblev var att denne inte kunde (ville) betala eller var avliden.

Vid tillfället för reformen gällde medborgarskapskravet som villkor för båda förmånerna. I takt med den ökade invandringen till vårt land under 1960-talet restes emellertid från skilda håll krav på att barnstödet skulle avse även utländska medborgare i landet, och riksdagen uttalade sig för en uppmjukning av medborgarskapskravet när det gällde vårdnadsbidrag till handikappade barn så tidigt som 1966 och när det gällde bidragsförskött och barnpensioner två år senare. Familjepolitiska kommittén, till vilken riksdagens skrivelser i ärendena överlämnades, fann i sitt betänkande SOU 1972:34, Familjestöd, att utländska föräldrar och barn i Sverige av såväl principiella som praktiska skäl borde jämföras med landets egna medborgare när det gällde familjepolitiska förmåner. Kommittén föreslog därför att kra-

vet på svenskt medborgarskap för att få bidragsförskott skulle slopas och att, i de fall medborgarskapskravet inom folkpensioneringen utgjorde hinder för att barnpensionsförmåner skulle kunna utgå, förmånerna i fråga borde tills vidare ersättas med bidragsförskott. Sedan viss kritik riktats mot den lagtekniska lösningen beträffande bidragsförskott som ersättning för barnpension gjordes frågan till föremål för fortsatta överväganden. Ett förslag om att bidragsförskott skulle kunna utgå till utländska barn med viss anknytning till Sverige lades däremot fram och godkändes av riksdagen 1975.

Utländska barn i ofullständiga familjer befinner sig sålunda i dag i den situation som 1964 års bidragsförskottsreform avsåg att förhindra, nämligen att deras stöd från samhället när underhållet från en förälder uteblir, är beroende av om föräldern är i livet. Så länge föräldern lever men inte kan eller vill försörja barnet träder samhället emellan men så snart vederbörande är död dras stödet in. Detta förhållande är lika oacceptabelt i dag som 1964 och frågan måste därför enligt vår mening få en skyndsam lösning. Vi förutsätter att pensionskommittén snarast kommer att inrikta sitt arbete härpå och har därför för dagen inget yrkande.